

STUDENTSKÉ PŘÍSPĚVKY

Chování a jednání* soudce „mimo talár“ jako kárné provinění z pohledu samotných soudců

Iva Hauptfleischová**

Úvod

V současnosti to bohužel občas vypadá, že právo a morálka¹, či etika², jsou dvě naprosto odlišné věci, které se ne příliš často překrývají. Etickým problémům by však v právní vědě měl být věnován daleko větší prostor, než jak je tomu nyní. Jednou z mnoha etických otázek je i otázka profesní etiky soudců, tedy jak by se měl, resp. neměl, chovat člověk ve funkci soudce.³ Podle Martina Kopy profesní etika a zásady profesní odpovědnosti z českého soudnictví skoro

* V tomto článku se zabývám jak chováním, tak jednáním soudců. *Chováním* se z hlediska psychologie rozumí veškeré navenek pozorovatelné projevy vnitřního prožívání člověka, zatímco *jednání* je vědomá, motivovaná a záměrná činnost. Jednání je tedy podmnožinou chování.

** Iva Hauptfleischová, studentka, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Brno.

¹ *Morálkou* rozumím soubor principů, hodnot a pravidel, které vycházejí z rozeznávání dobra a zla, je určována společností a také vnitřním přesvědčením jednotlivce. *Etiku* chápu jako filozofickou disciplínu zkoumající morálku. *Profesní etika* je soubor morálních pravidel specifických pro určitou profesi, v tomto případě soudce.

² Na úvod je třeba poznamenat, že etika a kárná odpovědnost jsou dvě rozdílné věci, které spolu ovšem velmi úzce souvisí. Obzvláště ve vztahu k tématu tohoto článku jsou etika a kárná odpovědnost blízce spjaty. Je však nutné si uvědomit, že ne každé neetické jednání bude kárným proviněním. Etika ale může být velmi důležitým pomocníkem a prostředkem usměrňování chování soudců. Především z hlediska prevence tak má velký význam i pro kárnou odpovědnost. Z tohoto důvodu se v tomto článku budu věnovat také profesní etice.

³ Viz ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. Profesní etika soudců – co si pod tím představít a jak toto téma vůbec uchopit? *JINÉ PRÁVO* [online]. [cit. 4. 1. 2015]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.cz/2011/06/profesni-etika-soudcu-co-si-pod-tim.html>.

plně vymizely.⁴ V posledních letech se sice objevují snahy o zvýšení zájmu o toto téma, nicméně očividně to není stále dost. Eliška Wagnerová v roce 2011 na konferenci „Profesní etika právníků – Quo vadis?“ poznamenala, že hlavním problémem současné situace u nás je fakt, že o problematice otázek se nevede diskuse.⁵ Situace se však od té doby příliš nezměnila, jak uvádí Tomáš Friedel: „*Diskusi o profesní etice soudců není v České republice věnováno příliš pozornosti, a pokud jí pozornost věnována je, zaměřuje se především na otázky abstraktního rázu ve smyslu nastavení mechanismů fungování (správy) soudnictví.*“⁶ Důvodů pro rozvíření širší odborné debaty na toto téma je zde přítom dost. Neustále se objevují nové kauzy, ve kterých figurují soudci⁷, pozornost jim však věnují téměř výhradně pouze média⁸,

⁴ KOPA, Martin. *Neslučitelnost výkonu funkce soudce s jinými funkcemi a činnostmi*. Praha: Linde, 2012, 136 s. ISBN 978-80-7201-873-4. s. 109.

⁵ Příspěvek E. Wagnerové na konferenci „Profesní etika právníků – Quo vadis?“ v Olomouci 6. 5. 2011. BENÁK, Jaroslav. *Profesní etika právníků – Quo vadis?* Brno: Masarykova univerzita – Časopis pro právní vědu a praxi, 2011, roč. 19, č. 2, s. 182. ISSN 1210-9126.

⁶ FRIEDEL, Tomáš. Jak čeští soudci (ne)smí jednat. Praxe kárného soudu ve věcech kárných řízení se soudci v letech 2008-2014. *Jurisprudence*. 2015, roč. 24, č. 1, s. 15-23. ISSN 1802-3843. s. 15.

⁷ Např. korupční kauzy soudců Knotka, Nagye, Berky, Havlína, Peška a dalších. Viz KOSAR, David. Rozvrh práce: klíčový nástroj pro boj s korupcí soudců a nezbytný předpoklad nezávislosti řadových soudců. *Právník*. 2014, roč. 153, č. 12, s. 1049-1076. ISSN 0231-6625.

⁸ K problematice mediálních kauz a roli médií v soudních řízeních viz např. HAVEL, Tomáš. Odras práva v médiích aneb několik poznámek k tzv. mediálním kauzám. In: KYSELA, Jan; ONDŘEJKOVÁ, Jana. *Jak se píše o soudech a soudcích: soudní moc v mezioborové perspektivě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2012, s. 155-170. ISBN 9788087576403, nebo MUNDL, Petr. Jak vznikají mediální kauzy, jejich přínosy a problémy. In: KYSELA,

což je špatně. S těmito problémy by se měla vypořádat předně odborná veřejnost, jediné tak lze u určitých problematických otázek nalézt řešení, případně předejít budoucím nežádoucím jevům.

V České republice soudci, na rozdíl od advokátů⁹, nemají k dispozici etický kodex, který by blíže specifikoval, jakým způsobem by se měli chovat. Soudcovská unie ČR pouze schválila Etické zásady chování soudce, vytvořené na základě návrhu kodexu chování soudců zpracovaného v Bangalore v roce 2001. Ty obsahují šest hlavních zásad: nezávislost, nestrannost, bezúhonnost, důstojnost, rovnost a odbornost. Tato základní pravidla jsou však poměrně obecná a stručná.¹⁰ Dalším vodítkem je tak zákon o soudech a soudcích¹¹ (dále též „ZSS“). Tento zákon však obsahuje jen velmi obecná pravidla chování. V případě porušení těchto pravidel se pak uplatňuje kárná odpovědnost soudce. Přičemž kárné řízení by mělo být především etickým soudem o tom, že určitý typ chování soudce společnost ještě akceptuje a určitý typ již nikoliv.¹²

Bohužel, jak bylo již výše naznačeno, otázky, o nichž je třeba v oblasti soudcovské etiky diskutovat, se poprvé otevírají až v kárných řízeních se soudci, kde se zároveň s konečnou platností zodpovídají.¹³ Chybí zde předchozí diskuse o etických otázkách bez vazby na konkrétní kárné řízení. Pro soudce tedy může být v určitých situacích poměrně složité předem určit, zda konkrétní chování může být kárným proviněním, či ne, pokud zde není žádné předchozí kárné řízení v obdobné věci. Neboť právní úprava je poměrně vágní a kárné senáty mají velký prostor pro uvážení, jak je rozebráno níže.

Chování soudce můžeme rozdělit na dvě kategorie: chování přímo při výkonu funkce (lidově řečeno „v taláru“) a chování v osobním životě („mimo ta-

lár“). Ze zmíněných dvou kategorií je snazší rozpoznat porušení pravidel u té první („v taláru“). Daleko složitější situace je u chování mimo výkon soudcovské funkce. Na chování soudce jsou kladeny vyšší nároky než na jiné profese, i v rámci právnických povolání máme tendenci soudcům měřit přísněji, nejzřetelnější je to v porovnání s advokáty.^{14 15} Ústavní soud judikoval, že „...na osobu soudce jsou kladeny vysoké morální nároky a za účelem zabránění konfliktu zájmů se soudce smí prakticky věnovat pouze odborné soudcovské činnosti... Nepřehlédnutelným požadavkem na soudce je jejich morální bezúhonnost, kterou vyžaduje a předpokládá zákon. S pozicí soudce je také spojeno mnoho restriktivních opatření, která zasahují do osobního života soudce...“.¹⁶

Navíc soudci jsou veřejností vnímáni jako soudci i tam, kde vystupují mimo přímý výkon svých pravomocí. Soudce je tak de facto povinen vykonávat svou funkci v rozsahu, který může pojmově zahrnovat i 24 hodin denně, neboť veřejností je takto objektivně chápán vždy.¹⁷ Ovšem i soudce je jen člověk a existuje mnoho hraničních situací, u kterých si troufnu říci, že i samotní soudci váhají, zda takové jednání je v pořádku, či zda už se může jednat o kárné provinění. Z toho důvodu jsem se na oblast „mimo talár“ zaměřila. Zeptala jsem se přímo soudců na několik konkrétních hraničních situací, abych zjistila, co považují za chování v souladu se svou funkcí a co naopak za kárné provinění. Pro úplnost jsem se zeptala i na konkrétní kárné opatření, které by mělo být za dané kárné provinění uloženo. Zajímalo mne, zda odpovědi budou konzistentní a jednotné, nebo naopak jestli se v odpovědích budou vyskytovat rozdíly.

V tomto článku se nejprve budu věnovat právní úpravě a následně zhodnotím výsledky průzkumu, který se uskutečnil v období konce roku 2014 a počátku roku 2015.

Jan; ONDŘEJKOVÁ, Jana. *Jak se píše o soudech a soudcích: soudní moc v mezioborové perspektivě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2012, s. 171-180. ISBN 9788087576403.

⁹ Usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku, kterým se stanoví pravidla profesní etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex).

¹⁰ Etické zásady chování soudce. Dostupné z: <http://www.sucr.cz/o-nas/eticke-zasady-chovani-soudce.html>.

¹¹ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích).

¹² BOBEK, Michal. Odpovědnost a disciplína soudce (v přerodu?). *Právní rozhledy*. 2011, roč. 19, č. 14, s. 502-510. ISSN 1210-6410. s. 508.

¹³ Na tento problém upozornila Eliška Wagnerová na konferenci „Profesní etika právníků – Quo vadis?“ v Olomouci 6. 5. 2011. BENÁK, Jaroslav. *Profesní etika právníků – Quo vadis?* Brno: Masarykova univerzita – Časopis pro právní vědu a praxi, 2011, roč. 19, č. 2, s. 182. ISSN 1210-9126.

¹⁴ URBAN, Michal. Jak se píše a učí o soudech, soudcích a profesní etice. In: KYSELA, Jan; ONDŘEJKOVÁ, Jana. *Jak se píše o soudech a soudcích: soudní moc v mezioborové perspektivě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2012, 264 s. ISBN 9788087576403. s. 239.

¹⁵ K srovnání kárných řízení soudců, advokátů a státních zástupců viz MOTYČKA, Petr. Kárná řízení advokátů, soudců a státních zástupců aneb měří se všem stejným metrem? *Bulletin advokacie*. 2015, roč. 2015, č. 1-2, s. 46-52. ISSN 1210-6348.

¹⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. září 2010, sp. zn. Pl. ÚS 22/09.

¹⁷ MATES, Pavel; ŠEMÍK, Karel. Nad důstojností soudcovského stavu. *Jurisprudence*. 2014, roč. 23, č. 2, s. 42-45. ISSN 1802-3843. s. 43.

Právní úprava kárného provinění

Pravidla chování soudce jsou upravena v paragrafech 79 až 83 zákona o soudech a soudcích. Podle § 80 je soudce povinen vykonávat svědomitě svou funkci a při výkonu funkce a v občanském životě se zdržet všeho, co by mohlo narušit důstojnost soudcovské funkce nebo ohrozit důvěru v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudů.¹⁸ Soudce je zejména povinen prosazovat a obhajovat nezávislost soudnictví a jeho dobrou pověst, chovat se tak, aby nezavdal příčinu ke snížení důvěry v soudnictví a důstojnosti soudcovské funkce, musí odmítnout jakýkoliv zásah, nátlak, vliv, přání nebo žádost, jejichž důsledkem by mohlo být ohrožení nezávislosti soudnictví, nesmí se při výkonu své funkce nechat ovlivnit zájmy politických stran, veřejným míněním a sdělovacími prostředky, musí vystupovat nezávisle a ke stranám nebo účastníkům řízení přistupovat bez jakýchkoli předsudků, dbá svým chováním o to, aby jeho nestrannost nebyla důvodně zpochybňována.¹⁹ Soudce je povinen při své činnosti mimo výkon funkce soudce a při výkonu svých politických práv počínat si tak, aby tato činnost neohrožovala nebo nenarušovala důvěru v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudu nebo nenarušovala důstojnost soudcovské funkce anebo mu nebránila v řádném výkonu funkce soudce.²⁰ Soudce je povinen ve svém osobním životě svým chováním dbát o to, aby nenarušovalo důstojnost soudcovské funkce a neohrožovalo nebo nenarušovalo důvěru v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudů. Soudce zejména nesmí umožnit, aby jeho funkce byla zneužita k prosazování soukromých zájmů, nesmí působit jako rozhodce nebo zprostředkovatel řešení právního sporu, zastupovat účastníky soudního řízení nebo jako zmocněnec poškozeného nebo zúčastněné osoby v soudním nebo správním řízení, s výjimkou zákonného zastoupení a případů, v nichž půjde o zastupování dalšího účastníka řízení, v němž je účastníkem i sám soudce.²¹ Soudce je povinen zachovávat náležitou úctu k ostatním soudcům, jiným osobám vykonávajícím právníká povolání a k ostatním zaměstnancům soudu a k účastníkům nebo stranám soudního řízení. Ve vztahu k zástupcům účastníků nebo zástupcům stran soudního řízení je povinen se zdržet projevů sympatií, náklonnosti nebo negativních postojů.²²

Ve vztahu k výše uvedeným ustanovením se posuzuje případná kárná odpovědnost soudce. Kárná odpovědnost soudců a funkcionářů je upravena v odřizku 4 zákona o soudech a soudcích. Dle § 87 odst. 1 je kárným proviněním soudce zaviněné porušení po-

vinností soudce (viz § 79 a § 80), jakož i zaviněné chování nebo jednání, jímž soudce narušuje důstojnost soudcovské funkce nebo ohrožuje důvěru v nezávislé, nestranné, odborné a spravedlivé rozhodování soudů. Pokud jde o porušení povinností (první část § 87 odst. 1), je nutné prokázat zavinění a určitou intenzitu porušení. Další důsledky porušení povinností se nezkoumají. Naopak v případě druhé části § 87 odst. 1, tedy zaviněného chování nebo jednání soudce, musí být prokázáno, že důsledkem tohoto chování nebo jednání je narušení důstojnosti soudcovské funkce nebo ohrožení důvěry v nezávislé, nestranné, odborné a spravedlivé rozhodování soudů.²³

Za kárné provinění lze uložit soudci kárné opatření: důtku; snížení platu až o 30 % na dobu nejvíce 1 roku a při opětovném kárném provinění, jehož se soudce dopustil v době před zahlazením kárného opatření, na dobu nejvíce 2 let; odvolání z funkce předsedy senátu; v nejzávažnějších případech až odvolání z funkce soudce.²⁴ Od uložení kárného opatření lze upustit, jestliže projednání kárného provinění je postačující.²⁵

Judikatura

Z výše uvedeného přehledu je vidět, že právní úprava obsahuje mnoho vágních, neurčitých pojmů. Pod ustanovení výše zmíněných paragrafů se může podřadit široká škála možných jednání. V každém konkrétním případě tak bude záležet na interpretaci. V této oblasti mají tedy velký prostor k uvážení kárné senáty, které posuzují, zda v daném případě jde o kárné provinění, či nikoliv. Důležitým vodítkem by mohla být judikatura. Bohužel v oblasti chování soudců „mimo talár“ neexistuje od roku 2010 žádná relevantní judikatura kárných senátů Nejvyššího správního soudu.²⁶ Detailní analýzu kompletní judikatury ve věcech kárných řízení se soudci v letech 2008 až 2014 zpracoval Tomáš Friedel.²⁷ Za zmíněné období 7 let bylo podáno pouze 63 úspěšných kárných žalob (z celkového počtu 131), přičemž nelze tvrdit, že se týkaly 63 různých soudců, neboť někteří byli kárnými senáty souzeni opakovaně. Porovnáme-li to s počtem soudců, jde o velmi nízké číslo, ne-

²³ KOCOUREK, Jiří; ZÁRUBA, Jan. *Zákon o soudech a soudcích. Zákon o státním zastupitelství: komentář*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004, 606 s. ISBN 8071797618. s. 291 - 292.

²⁴ § 88 odst. 1 ZSS.

²⁵ § 88 odst. 3 ZSS.

²⁶ Vyhledávací systém na stránkách Nejvyššího správního soudu ČR www.nssoud.cz.

²⁷ FRIEDEL, Tomáš. Jak čeští soudci (ne)smí jednat. Praxe kárného soudu ve věcech kárných řízení se soudci v letech 2008-2014. *Jurisprudence*. 2015, roč. 24, č. 1, s. 15-23. ISSN 1802-3843.

¹⁸ § 80 odst. 1 ZSS.

¹⁹ § 80 odst. 2 ZSS.

²⁰ § 80 odst. 4 ZSS.

²¹ § 80 odst. 5 ZSS.

²² § 80 odst. 6 ZSS.

boť se jedná průměrně o 9 kárných provinění ročně na přibližně 3000 soudců, což činí pouze 0,3 %. Pouze jeden soudce byl odvolán z funkce, nejčastějšími opatřeními bylo dočasné snížení platu (39 případů) a důtka (15 případů). Tomáš Friedel dospěl k závěru, že kárné řízení, resp. už samotné podání kárného návrhu, je považováno za ultima ratio, v opačném případě by kárné řízení totiž mohlo vyvolávat obavy o soudcovskou nezávislost a profesní integritu.²⁸ Vliv na malý počet úspěšných žalob má i nezanedbatelné množství kárných řízení končících zastavením. Mezi nejčastější důvody pro zastavení řízení patří zpětvzetí návrhu kárným žalobcem a rezignace soudce. Pokud se soudce dopustí nějakého vážného prohřešku, není neobvyklé, že sám rezignuje. V takovém případě v odůvodnění rozhodnutí chybí jakékoliv posouzení žalovaného jednání, navíc často v něm není uveden ani obsah kárného návrhu a informační hodnota takového rozhodnutí je pak téměř nulová. Tedy i toto přispívá k nedostatku relevantní judikatury. Dalším problémem může být také to, že prohřešky se často řeší pouze v rámci konkrétního soudu např. napomenutím či domluvou a kárná žaloba není vůbec podána, takže kauza se vůbec před kárný senát nedostane. Z analýzy jednoznačně vyplývá, že většina kárných řízení je vedena pro průtahy v řízení, nejsou zde téměř žádné případy kárného jednání „mimo talár“. Existují samozřejmě některá stará rozhodnutí²⁹, ale v těchto věcech hraje velkou roli morálka a postoj veřejnosti. Společnost se neustále mění a vyvíjí, proto co bylo před dvaceti lety kárným proviněním, to dnes kárným proviněním být nemusí a naopak.

Soudcům tak v konkretizaci právní úpravy ohledně chování „mimo talár“ příliš nepomůže ani judikatura. Vypadá to tedy, že soudci nemají v této oblasti příliš právní jistotu, což není vhodné i vzhledem k přísným trestům, které za kárné provinění hrozí. Navíc porušením povinností (§ 79 a § 80) je již takové jednání soudce, v jehož důsledku mohou oprávněně vzniknout byť i jen pochybnosti o plnění a důsledném naplňování (respektování) zákonem chráněných hodnot spojených s výkonem soudnictví a požadavků na způsob tohoto výkonu. Podle Jiřího Kocourka vzhledem k zásadnímu významu těchto principů pro existenci demokratického právního státu je proto na místě při posuzování konkrétních případů použití těch nejpřísnějších kritérií, neboť pouze soustavná a důsledná péče o maximální naplnění těchto principů vede k společenskému respektování justice jako

²⁸ Tamtéž, s. 21.

²⁹ Např. případ soudkyně Volopichové (rozhodnutí Kárného senátu krajského soudu v Plzni ze dne 7. 8. 1990, sp. zn. Spr. 3132/90), soudkyně Tampírové (rozhodnutí kárného senátu Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 11. 2000, sp. zn. Ds 9/2000), nebo soudce Horkého (rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 3. 2001, sp. zn. Skno 5/2000), viz dále.

celku.³⁰ Jaká je praxe udělování kárných opatření, je věc druhá. Kárný soud má totiž velmi zdrženlivý přístup k rozhodování o kárných proviněních. Jak bylo zmíněno již výše, od roku 2008 do roku 2014 totiž uspělo jen 63 kárných žalob a ve většině těchto případů byla uložena ta nejmírnější kárná opatření.³¹

Výzkum

Soudci musí sami rozpoznat, jaké chování je v pořádku, a co si naopak dovolit nemohou. Inspirovat se mohou pouze nedostatečnou judikaturou, jak bylo rozebráno výše, případně zahraničními rozhodnutími. Vzhledem k příliš obecné právní úpravě a absenci etického kodexu se musí řídit pouze vlastním uvážením založeným především na individuálních etických hodnotách a na vlastním svědomí. Z tohoto důvodu mě zajímalo, jak vnímají sami soudci jednotlivé konkrétní hraniční situace. Pokud by se jejich názory výrazně lišily, znamenalo by to, že soudci si nejsou jistí, jak se mohou a nemohou chovat. V takovém případě by chyběla konkrétnější právní úprava, etický kodex, který by soudcům pomohl, či větší prostor pro etiku v právnickém vzdělávání. Pokud by se názory soudců nelišily, znamenalo by to, že i přes absenci bližší právní úpravy soudci vědí, kde jsou hranice. To by mohlo být způsobeno např. vzděláváním, přípravou na profesi, výběrem kandidátů (psychologickými testy) apod.

Dotazník pro soudce se skládal celkem z dvaceti otázek. Jeho vyplnění vyžadovalo přibližně 15 minut. Každá otázka představuje určitou hraniční situaci, většina z nich byla inspirována skutečnými případy či situacemi. Soudci měli rozhodnout, zda se podle nich jedná o kárné provinění, nebo ne. V případě kladné odpovědi měli také vybrat kárné opatření, které by za dané kárné provinění mělo být soudci uloženo (důtka, snížení platu na určitou dobu, odvolání z funkce předsedy senátu, odvolání z funkce, nebo upuštění od uložení kárného provinění). Soudcům byl také u každé otázky ponechán prostor pro případné další vyjádření.

Dotazníky byly rozeslány na všechny soudy v České republice (okresní, krajské, vrchní, Nejvyšší soud ČR, Ústavní soud ČR a členům kárných senátů ve věcech soudců Nejvyššího správního soudu ČR), tedy přibližně 100 institucí. Dotazníky byly distribuovány e-mailem na adresy uvedené na interneto-

³⁰ KOCOUREK, Jiří; ZÁRUBA, Jan. *Zákon o soudech a soudcích. Zákon o státním zastupitelství: komentář*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004, 606 s. ISBN 8071797618. s. 280 – 281.

³¹ FRIEDEL, Tomáš. Jak čeští soudci (ne)smí jednat. Praxe kárného soudu ve věcech kárných řízení se soudci v letech 2008-2014. *Jurisprudence*. 2015, roč. 24, č. 1, s. 15-23. ISSN 1802-3843. s. 21.

vých stránkách Justice.cz, e-mail byl vždy adresován předsedovi daného soudu. S některými soudci jsem komunikovala i osobně či telefonicky. Na zpracování dotazníků měli soudci necelé 2 měsíce. Vyplněných dotazníků se však vrátilo pouze 38. Vzhledem k celkovému počtu soudců tak nelze hovořit o nějakém reprezentativním vzorku. Proto lze tento malý průzkum považovat spíše za určitou zajímavost, ale nejedná se o regulérní výzkum. Důvody pro tak malou návratnost dotazníků vidím především v nezájmu a zaneprázdněnosti soudců. Vliv může mít samozřejmě i délka dotazníku, resp. počet otázek, který mohl odrazovat. V osobních rozhovorech jsem se nejčastěji setkala s argumentem, že na to soudci nemají čas.

Dotazníky pocházejí od soudců z 21 různých okresních soudů, 3 krajských soudů, z Ústavního soudu a z kárných senátů Nejvyššího správního soudu. Mezi respondenty je 25 mužů a 11 žen (2 respondenti pohlaví nevyplnili). Průměrný věk respondentů je 43,76 let (nejmladšímu je 31, nejstaršímu 68 let).

První otázka zněla „*Soudce/soudkyně v pátek večer navštíví veřejnou diskotéku, kde vypije značné množství alkoholických nápojů, tančí na stole, zpívá, dobře se baví. Má problém sám/sama se dostat domů.*“³² Jde o poměrně běžnou situaci, která u společnosti nevyvolává pohoršení. Otázkou je, zda si takové chování může dovolit člověk ve funkci soudce. 17 respondentů nepovažuje takové chování za kárné provinění, naopak 21 respondentů je názoru, že i v takovém případě se jedná o kárné provinění, za které nejčastěji navrhovali důtku, méně často pak upuštění od kárného opatření. Jeden respondent dokonce navrhoval snížení platu či odvolání z funkce předsedy senátu s poznámkou, že jde o naprosto nepřijatelné chování. Další soudce poznamenal, že i na veřejnosti se soudce musí chovat slušně. Naopak jeden respondent se vyjádřil, že to, že se soudce dobře baví, neznamená, že snižuje důstojnost svého povolání. Objevila se i poznámka, že rozdílná situace bude v anonymním velkoměstě a naopak v malém městě, kde se lidé navzájem znají. Jeden z respondentů také poznamenal, že o kárné provinění by šlo pouze, pokud by toto

³² Otázka č. 1. Tato situace by mohla být připodobněna případu soudkyně Volopichové (Rozhodnutí Kárného senátu Krajského soudu v Plzni ze dne 7. 8. 1990, sp. zn. Spr. 3132/90), která se zúčastnila soutěže Miss Monokini. V této soutěži plnila různé disciplíny, mezi nimi byla také promenáda pouze ve spodním dílu plavek, tedy „nahoře bez“. Její jednání bylo shledáno kárným proviněním, uložena však byla pouze důtku. Díky tomuto případu byla provedena novela a do zákona bylo výslovně vloženo, že soudce nesmí „narušit důstojnost soudcovské funkce“, a to ani „v občanském životě“. Srov. NEMEČEK, Tomáš. Kárná řízení od Miss monokini k alkoholu v síni. *Ihned.cz* [online]. 2007 [cit. 1. 4. 2015]. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-20252110-karna-rizeni-od-miss-monokinik-alkoholu-v-sini>.

chování bylo veřejně probíráno, např. v médiích. Dalším názorem bylo, že v těchto případech je nutné zkoumat postoj veřejnosti k takovému jednání, zda by v tomto případě spatřovala snížení důstojnosti funkce soudce. Jeden soudce vyjádřil názor, že nejde o kárné provinění, neboť je to chování, které je běžné a v české společnosti nijak výrazně stigmatizované a nedošlo k porušení žádné právní ani morální normy. Z výsledků je vidět, že soudci v této otázce vůbec nejsou jednotní, neboť přibližně 44,7 % nepovažuje toto chování za kárné provinění a cca 55,3 % naopak ano, což vůbec není výrazný rozdíl.

Druhá situace trochu navazovala na tu první, byla však dle mého názoru ještě závažnější. „*Soudce/soudkyně je v pátek večer po noci strávené po hospodách odvezen/a na záchytku.*“³³ Zde byla situace o poznání jednoznačnější než v prvním případě, neboť pouze 6 respondentů neshledává v tomto chování kárné provinění a 32 respondentů je opačného názoru. 13 soudců by za toto provinění uložilo důtku, 10 snížení platu, 6 by od kárného opatření upustilo. Na obhajobu tohoto chování jeden respondent uvedl, že nejde o kárné provinění, neboť je to chování, které je v české společnosti běžné a nedošlo tím k porušení žádné právní ani morální normy. Dva soudci poznamenali, že při určování sankce je nutné zvážit konkrétní okolnosti věci, soudce mohl např. prožívat právě nějaké trauma (tragédie v rodině) nebo mohlo jít naopak o završení jeho narůstajících problémů s alkoholem. Další dva uvedli, že je podstatné také to, zda o tomto incidentu ví veřejnost (příhlížející kolemjdoucí, novináři apod.), nebo jestli se tak stane, aniž by se to někdo jiný dozvěděl. V této otázce tedy panuje mezi soudci větší jistota, neboť 84,2 % respondentů považuje toto chování za kárné provinění a pouze 15,8 % je opačného názoru.

I v další situaci hraje roli alkohol. „*Soudce/soudkyně v neděli ráno při silniční kontrole Policie ČR nadýchá 0,5 promile alkoholu.*“³⁴ Toto chování považuje za kárné provinění 30 respondentů, pouze 7 respondentů si myslí, že nejde o kárné provinění.³⁵ 2 soudci by od kárného opatření upustili, 9 by uložilo důtku, 16 by snížilo plat a 2 respondenti by dokonce za toto provinění odvolali soudce z funkce. Většina soudců, kteří odpověděli, že nejde o kárné provinění, uvedli jako důvod, že postačí řešení v rámci postupkového řízení nebo se také odvolávali na zásadu *ne bis in idem*, tedy že nelze za jeden skutek trestat dvakrát. Jeden soudce je názoru, že samotné spáchání přestupku není kárným proviněním, ale mohlo by se jím stát podle toho, jak soudce při řešení tohoto přestupku vystupuje, zda se odvolává na to,

³³ Otázka č. 2.

³⁴ Otázka č. 3.

³⁵ Na otázky č. 3, 4, 5 a 6 jeden respondent neodpověděl, proto je celkový počet v těchto otázkách 37 respondentů.

že je soudce, odmítne krevní zkoušku apod. anebo zda při vyšetřování přestupku vzorně spolupracuje a přijme trest za spáchaný přestupek bez jakýchkoliv námitek. Ti, kteří považují toto chování za kárné provinění, odpovídali např., že došlo ze strany soudce k úmyslnému porušení důležité právní normy, což snižuje důvěru v to, že má dodržování norem sankcionovat. Přestože jsou soudci v této věci relativně jednotní (81,1 % myslí, že jde o kárné provinění vs. 18,9 % myslí, že to není kárné provinění), jednotlivé názory a případné sankce se poměrně liší.

Další situace byla velmi podobná té předchozí, ale byla zmírněna naměřeným množstvím alkoholu. Na druhou stranu soudce před jízdou vědomě požil alkoholický nápoj. „*Soudce/soudkyně si dá k obědu pivo, následně řídí auto. Při silniční kontrole Policie ČR nadýchá 0,15 promile alkoholu.*“³⁶ Tato otázka je poměrně záludná, neboť množství přibližně 0,2 promile může být fyziologická hladina alkoholu, kterou může mít člověk i přesto, že nekonzumoval žádný alkohol. Ovšem dalším faktem je, že soudce před jízdou pil alkohol (pokud by však toto policie nezjistila, pak by se hladina alkoholu do 0,24 promile neřešila). 16 respondentů odpovědělo, že se nejedná o kárné provinění, 21 naopak mělo za to, že ke kárnému provinění zde došlo, z toho 4 z nich by od kárného opatření upustili, 6 by udělilo důtku, 7 snížení platu a 3 by dokonce za toto provinění soudce odvolali z funkce. Někteří respondenti poukazovali právě na fyziologické množství do 0,24 promile, někteří jako u předchozí otázky poukazovali na přestupkové řízení a zásadu *ne bis in idem*. Ti, kteří považují za odpovídající sankci odvolání z funkce tvrdí, že alkohol nelze tolerovat vůbec, a že po požití alkoholu soudce prostě nesmí řídit a nezáleží na množství. V této otázce tedy opět mezi soudci nepanuje jednotný názor, neboť 43,2 % z nich nepovažuje toto chování za kárné provinění a 56,8 % naopak ano. Zarážející jsou také velké rozdíly – jeden soudce v tomto chování nevidí nic špatného, druhý by za stejné chování soudce odvolal z funkce.³⁷

Pátá otázka se týkala přestupku: „*Soudce/soudkyně je za běžného provozu přistižena/a Policií ČR při chůzi přes přechod na červenou.*“³⁸ Vypadá to, že v této otázce mají soudci jasno, neboť většina, tedy 30 respondentů (81,1 %), nevidí v tomto chová-

ní kárné provinění, pouze 7 z nich si myslí, že o kárné provinění jde. Několik soudců poukázalo na to, že postačí pokuta v přestupkovém řízení, někteří poukazovali na nízkou společenskou nebezpečnost činu. Objevil se také názor, že situace by se změnila, kdyby se soudce při řešení přestupku nevhodně choval (odvolával se na svou funkci apod.). Ti, kteří si myslí, že došlo ke spáchání kárného provinění, většinou volí upuštění od kárného opatření nebo důtku.

Další situace je podobná jako ta předchozí, je zde však opakované chování: „*Soudce/soudkyně dostane pokutu za parkování na zákazu zastavení, a to už poněkolikáté.*“³⁹ 26 soudců (70,3 %) nepovažuje toto jednání za kárné provinění, naopak 11 (29,7 %) ano. Ve většině případů pak navrhovali soudci uložení důtky, nebo upuštění od potrestání, ve třech případech navrhli snížení platu. Odůvodnění byla velmi podobná jako v předchozí otázce.

Následující situace směřuje na ovládání emocí: „*Soudce/soudkyně před budovou soudu fyzicky napadne dotěrného novináře (nezpůsobí žádné zranění, škodu na fotoaparátu následně uhradí).*“⁴⁰ Soudci se na této otázce relativně shodli, neboť pouze 2 odpověděli, že se nejedná o kárné provinění, 3 soudci nedali přesnou odpověď, neboť v závislosti na konkrétních okolnostech by mohlo ale i nemuselo jít o kárné provinění, 33 respondentů (86,8 %) usoudilo, že se zde o kárné provinění jedná. Mezi sankcemi převažovaly důtky, ovšem 4 respondenti by za takové provinění soudce odvolali. Často se zde opakovaly názory, že soudce by měl zachovat sebekontrolu a měl by jít příkladem.

Další otázkou byla situace, kdy „*soudce/soudkyně na svém pozemku pokácí strom bez patřičných povolení příslušných úřadů.*“⁴¹ Zde převažuje názor, že o kárné provinění nejde – tak odpovědělo 31 respondentů (81,6 %), pouze 7 soudců (18,4 %) bylo opačného názoru. Většina soudců odkazuje podobně jako v předešlých případech na správní řízení.⁴²

³⁹ Otázka č. 6.

⁴⁰ Otázka č. 7.

⁴¹ Otázka č. 8.

⁴² Otázky č. 3, 4, 5, 6, 7 a 8, kde se může jednat o přestupky, bychom mohli srovnat s případem soudkyně Tampírové z roku 2000, která v supermarketu ukradla šišku salámu v hodnotě přibližně 50 Kč. Krajský soud v Českých Budějovicích jí v prvním stupni pouze snížil plat (rozhodnutí kárného senátu Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 8. 2000, sp. zn. Spr 730/2000). Kárný senát Vrchního soudu v Praze ji v druhém stupni za toto kárné provinění nakonec zbavil funkce (rozhodnutí kárného senátu Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 11. 2000, sp. zn. Ds 9/2000). Podobný případ se stal v únoru 2015 – soudce Městského soudu v Praze se v hromadné dopravě pokusil ukrást peněženku jiného cestujícího. Jedná se tedy o trestný čin a soudce v tomto případě sám na svou funkci rezignoval.

³⁶ Otázka č. 4.

³⁷ V souvislosti s alkoholem můžeme připomenout případ soudkyně Trčkové. Ta byla za problémy s alkoholem potrestaná několikrát, až nakonec v roce 2006 byla Vrchním soudem v Praze odvolána z funkce soudce za to, že opilá usnula v prázdné jednací síni (rozhodnutí kárného senátu Vrchního soudu v Praze ze dne 7. 4. 2006, sp. zn. 2 Ds 28/2005-41), toto rozhodnutí bylo posléze potvrzeno i Nejvyšším soudem ČR (rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4. 10. 2006, sp. zn. 1 Skno 9/2006).

³⁸ Otázka č. 5.

Následující čtyři otázky směřují na ohrožení důvěry v nezávislé a nestranné rozhodování soudce.⁴³ Ohledně otázky, kdy „soudce/soudkyně přijme nabídku, aby bezplatně přednášel/a na interním právnickém školení zaměstnanců České správy sociálního zabezpečení“⁴⁴ panuje mezi respondenty shoda. Až na jednoho nepovažují toto jednání za kárné provinění s poukazem na to, že pedagogická činnost je naprosto v pořádku a naopak je dokonce prospěšná a žádoucí. Jediný respondent, který odpověděl opačně, odůvodnil svůj názor takto: „Záleží – jde-li o jediného soudce správního úseku v konkrétním kraji, který soudí agendu sociálního zabezpečení, tak pak o kárné provinění jde určitě. I jinak to ale provinění asi bude, není možné přednášet jen jednomu z pravidelných soudních řízení, ohrožení nestrannosti. Že je to bezplatně, je omluva, ale jen malá.“

Situace je trochu jiná, když se předchozí otázka změní tak, že soudce za danou přednášku obdrží honorář.⁴⁵ Zde se počet soudců, kteří toto chování považují za kárné provinění, zvýšil na 7, většinou by od kárného opatření upustili, nebo by udělili důtku.

Navazující situace zní: „Soudce/soudkyně přijme nabídku, aby přednášel/a na soukromém interním právnickém školení velké zahraniční advokátní kanceláře, a to bezplatně.“⁴⁶ Pouze 4 respondenti se domnívají, že jde o kárné provinění. Soudci se v tomto případě shodují, že takováto činnost je nevhodná či neetická a hrozí zde podjatost, nicméně kárné provinění to není.

Na to opět navazuje otázka podobného znění ovšem s tím rozdílem, že tentokrát soudce přednáší za honorář.⁴⁷ Počet soudců, kteří toto považují za kárné provinění, se zvýšil na 10. Opět se objevily názory, že takové jednání sice není etické, ale kárným proviněním samo o sobě není. Několikrát se objevila připomínka, že by to záviselo na výši odměny, kterou soudce obdrží. Pokud by byla zjevně nepřiměřená, pak by o kárné obvinění mohlo jít. Respondenti také upozorňovali na to, že problém by nastal, pokud

⁴³ Ohledně ohrožení nezávislosti a nestrannosti v důsledku výkonu určité funkce či činnosti odkazují na publikaci Martina Kopy, který i vytvořil test kompatibility funkce soudce s jinou funkcí či činností: KOPA, Martin. *Neslučitelnost výkonu funkce soudce s jinými funkcemi a činnostmi*. Praha: Linde, 2012, 136 s. ISBN 978-80-7201-873-4. K této problematice se dále uskutečnila dne 28. 4. 2015 v Praze konference, kterou uspořádala Soudcovská unie ČR ve spolupráci s Velvyslanectvím USA v ČR. Viz Slučitelnost funkce soudce s ostatními aktivitami. *Soudce*. 2015, roč. 17, č. 6, s. 10-25. ISSN 1211-5347.

⁴⁴ Otázka č. 9.

⁴⁵ Otázka č. 10.

⁴⁶ Otázka č. 11.

⁴⁷ Otázka č. 12.

by daná advokátní kancelář zastupovala klienta v některém řízení, které by tento soudce rozhodoval, nebo že také záleží na tom, co bylo obsahem přednášky.

Z výsledků jasně vyplývá, že to, jestli je daná pedagogická činnost bezplatná, či naopak placená, má výrazný vliv na posouzení, jestli je v pořádku, nebo jestli by mohlo jít o kárné provinění. U obou případů (ČSSZ i AK) vždy stoupl počet soudců, kteří pokládají činnost za kárné provinění, když dotyčný dostal za přednášku honorář.⁴⁸

Další otázka měla směřovat nejen na nezávislost a nestrannost, ale také na důstojnost soudcovské funkce. „Soudce/soudkyně je aktivním členem náboženské společnosti Svědci Jehovovi.“⁴⁹ Soudci dali jednoznačně přednost svobodě náboženského vyznání. Pouze 2 respondenti by toto shledali kárným proviněním. Objevily se připomínky, že obtěžování občanů na ulici a návštěvy domácností s brožurami by mohlo být na hraně a bylo by potřeba zjistit, jestli to veřejnost vnímá jako narušení důstojnosti soudce.

V další otázce se soudci měli vyjádřit k následující situaci: „Soudce/soudkyně se v médiích vyjádří o bývalém příslušníku VB jako o „komunistickém fízlovi.“⁵⁰ V tomto případě 19 respondentů (50 %)

⁴⁸ V kontextu předchozích otázek můžeme zmínit nedávnou kauzu předsedy Vrchního soudu v Praze Jaroslava Bureše, který se v lednu 2015 zúčastnil soukromého večírku pořádaného exministrem spravedlnosti advokátem Pavlem Němcem. Na večírku bylo mnoho známých osob justice i politiky včetně osob trestně stíhaných. Šlo především o osoby z „kauzy Nagyová“. Ministr spravedlnosti Robert Pelikán zvažoval podání kárné žaloby. Srov. SYROVÁTKA, Tomáš. Wagnerová: Soudce na večírku? V USA nemožné. *Neovlivni.cz* [online]. Publikováno 25. 3. 2015 [cit. 16. 6. 2015]. Dostupné z: <http://neovlivni.cz/wagnerova-soudce-na-vecirku-v-usa-nemozne/> k tomu viz <http://www.ceska-justice.cz/2015/06/vztah-bures-a-pelikan-od-gottwaldovy-pravnicke-dvouletky-k-bile-justice/> a <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33 & o=23 & k=2375 & d=342988>. Ke stykům soudce s nevhodnými osobami na veřejnosti srov. také např. rozsudek ESLP ze dne 5. 2. 2009 ve věci Olujić proti Chorvatsku, stížnost č. 22330/05.

⁴⁹ Otázka č. 13. K tomu srov. rozhodnutí ESLP ze dne 8. 2. 2001 ve věci Pitkevich proti Rusku, stížnost č. 47936/99. V tomto případě byla soudkyně odvolána z funkce soudce, protože svého postavení zneužila k šíření víry - snažila se získat do církve své kolegy i účastníky řízení, těm i slibovala příznivější výsledek, pokud do církve vstoupí, dále se např. modlila během soudních jednání. Naopak ve věci N. F. proti Itálii (rozsudek ESLP ze dne 2. 8. 2001, stížnost č. 37119/97), kdy byla stěžovateli italskou Nejvyšší radou soudnictví udělena důtka za jeho členství ve sdružení Svobodných zednářů, ESLP shledal porušení práva na svobodu sdružování.

⁵⁰ Otázka č. 14. Tuto situaci bychom mohli srovnat s případem soudce Jiřího Horkého. Ten se dopustil více provinění, ale mimo jiné také slovně napadl svou kole-

nevidí v tomto jednání kárné provinění, 15 (39,5 %) si naopak myslí, že o kárné provinění jde a 4 nevěděli, neboť hranice je zde velmi tenká a bylo by třeba vědět více podrobností o konkrétním případě. Soudci se vyjádřili v tom smyslu, že jde sice o jednání nevhodné, ale i soudce má právo svobodně vyjádřit svůj občanský názor či postoj.⁵¹ Pokud by byla informace pravdivá a nešlo by o účastníka řízení, které rozhoduje daný soudce, nedosahuje takové jednání intenzity kárného provinění. Ti, kteří mají toto jednání za kárné provinění, nejčastěji volili důtku či upuštění od opatření. Z výsledků je vidět, že tato otázka je velmi rozporná a soudci v jejím řešení nejsou jednotní.⁵²

Další situace byla některým respondentům poměrně blízká, jednalo se o otázku, kdy se „soudce/soudkyně účastní demonstrace na podporu odvolaného ministra spravedlnosti“.⁵³ I v této otázce panuje mezi soudci shoda, neboť pouze 3 z nich si myslí, že jde o kárné provinění. Opět upozorňovali na svobodu projevu a právo shromažďovací a na to, že tato práva mají i soudci. Někteří napsali, že ač to nepovažují za kárné provinění, oni sami velmi dlouho zvažovali, zda se demonstrace zúčastnit, a nakonec se rozhodli tam radši nejít.⁵⁴

Následující otázky míří čistě na důstojnost soudce. Jde o velmi důležitou kategorii, neboť jen důstojná justice a důstojní soudci mohou řádně zajistit takový chod justice, který odpovídá standardům právní-

gyny (v přítomnosti dalších zaměstnanců soudu ji vulgárně urážel). Horký byl v prvním stupni kárným senátem Vrchního soudu v Praze odvolán z funkce soudce (rozhodnutí kárného senátu Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 10. 2000, sp. zn. Ds 3/2000), ale Nejvyšší soud mu v roce 2001 trest zmínil a tak byl pouze odvolán z funkce předsedy senátu (rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 3. 2001, sp. zn. Skno 5/2000).

⁵¹ K otázce práva soudce na svobodu projevu viz rozsudek ESLP ze dne 26. 2. 2009 ve věci Kudeškinová proti Rusku, stížnost č. 29492/05, viz BARTONIČKA, Jan. Soudce versus stát. K rozhodnutí ESLP ve věci Kudeškinová proti Rusku. In: KYSELA, Jan; ONDŘEJKOVÁ, Jana. *Jak se píše o soudech a soudcích: soudní moc v mezioborové perspektivě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2012, s. 148-154. ISBN 9788087576403.

Z české judikatury: např. nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 7. 2007, sp. zn. IV. ÚS 23/05.

⁵² Problémy s právem soudců na svobodu projevu byly i na Slovensku. Viz BERTHOTYOVÁ, Elena. *Sudcovská etika a Etický kódex sudcov*. In: ČAPUTOVÁ, Zuzana (ed.). *Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť*. Pezinok: VIA IURIS, 2011, s. 33-37. ISBN 978-80-970686-0-8.

⁵³ Otázka č. 15.

⁵⁴ Jednalo se o demonstraci proti odvolání ministra spravedlnosti Jiřího Pospíšila v červnu 2012.

ho státu.⁵⁵ První z této série zní: „Soudce/soudkyně se účastní vědomostní soutěže (AZ-kvíz, Chcete být milionářem).“⁵⁶ Soudci mají jednoznačně za to (až na jednu výjimku), že nejde o kárné provinění. Respondenti také shodně uvádějí, že bude záležet na tom, jak bude v daném pořadu soudce vystupovat a jestli neukáže hlubokou neznalost a drtivě neprohráje.

Navazující situace zní: „Soudce/soudkyně se účastní televizní soutěže Superstar“.⁵⁷ V tomto případě už 4 soudci vidí kárné provinění, 2 nedokážou určit a 32 respondentů má za to, že nejde o kárné provinění. Několik respondentů se odkazovalo na uměleckou činnost, která je povolena, někteří se vyjádřili, že považují takové chování za nevhodné, ale nejde o kárné provinění, soudci se také shodli, že opět bude záležet, jak se soudce bude v soutěži chovat a jak bude vystupovat (jestli například nevyhraje tzv. „Hvězdnou pěchotu“).

Další otázka je zase ještě diskutabilnější než ty předchozí: „Soudce/soudkyně se účastní televizní reality show typu Vývolení, Big Brother apod.“⁵⁸ Výrazně se také liší výsledky oproti předchozím podobným otázkám: 23 soudců (60,5 %) toto považuje za kárné provinění, 13 respondentů (34,2 %) si myslí, že nejde o kárné provinění, 2 nemohou přesně posoudit. Soudci vyjádřili názor, že takové reality show by se soudce vůbec neměl účastnit, neboť hrubě znevažuje obecně lidskou důstojnost, tedy soudcovská důstojnost by byla nepochybně také narušena. Respondenti se také shodli, že konkrétní kárné opatření by záviselo na tom, jak by se dotčený v soutěži choval. Nejčastěji volili odvolání soudce z funkce a snížení platu, tedy ty nejpřísnější sankce. Ti, kteří nepovažují toto chování za kárné provinění, shodně uvádějí, že samotná účast podle nich není problém, kárným proviněním by mohlo být až nevhodné chování v soutěži. Ohledně této otázky tedy existují mezi soudci také zásadní rozpory a věc vůbec není jednoznačná.⁵⁹

Další otázka zní: „Soudce/soudkyně na svém veřejném facebookovém profilu pravidelně zveřejňuje“

⁵⁵ MATES, Pavel a ŠEMÍK, Karel. *Nad důstojností soudcovského stavu. Jurisprudence*. 2014, roč. 23, č. 2, s. 42-45. ISSN 1802-3843. s. 45.

⁵⁶ Otázka č. 16.

⁵⁷ Otázka č. 17.

⁵⁸ Otázka č. 18.

⁵⁹ Otázky č. 16, 17 a 18 bychom opět mohli srovnat s případem soudkyně Volopichové, kde kárný senát konstatoval, že polonahé vystupování soudkyně, a obecně účast soudce v jakémkoliv soutěži stejného typu, je v demokratické společnosti nedůstojné a nevhodné (Rozhodnutí Kárného senátu krajského soudu v Plzni ze dne 7. 8. 1990, sp. zn. Spr. 3132/90). Jde ovšem o případ z počátku 90. let, otázkou je, zda v současné společnosti toto stále platí.

je fotky, na kterých je v plavkách nebo ve spodním prádle.“⁶⁰ V této věci se 26 respondentů vyjádřilo, že nejde o kárné provinění, opačného názoru bylo 9 soudců a 3 neuměli jednoznačně odpovědět. Soudci se opět shodli na tom, že takové chování je jednoznačně nevhodné. Mnozí poukazovali na to, že zásadní také bude nastavení facebookového profilu, kdo k němu má přístup a kdo dané fotky může vidět, kolik má soudce „přátel“ apod. Další zase upozorňovali na rozdíl fotek v plavkách z pláže z dovolené a obscénních erotických fotografií.⁶¹

Poslední otázka zní: „Soudce/soudkyně pravidelně navštěvuje nudistické pláže, což je veřejně známo.“⁶² Tady jsou soudci opět jednotní, neboť pouze 3 odpověděli, že se o kárné provinění jedná, jinak jsou všichni názoru, že takové jednání je v pořádku. Soudci poukazují na to, že takové jednání je u nás v dnešní době již běžné a společnost nijak nepohoršuje. Jeden soudce upozornil na nebezpečí takové činnosti, že někdo by mohl například soudce vyfotit a fotku zveřejnit, což by už bylo způsobilé důstojnost soudce narušit.

Závěry

Soudci ve většině otázek odpovídali poměrně jednotně. Z odpovědí je vidět, že kladou docela velký důraz na vlastní práva a svobody, několikrát zazněla věta „I soudce je jen člověk“. Na druhou stranu některé odpovědi mě opravdu překvapily, čekala jsem, že v některých otázkách budou soudci ještě liberálnější. Největší shoda panovala u pedagogické činnosti prováděné bezplatně (otázky č. 9 a 11), u aktivního členství v náboženské společnosti (otázka č. 13), u účasti na demonstraci (otázka č. 15), u účasti ve vědomostní a pěvecké soutěži (otázky č. 16 a 17) a u nudistické pláže (otázka č. 20). Ve všech těchto věcech mají soudci za to, že nejde o kárné provinění. Naopak jen ve dvou případech se výraznou většinou soudci shodli na tom, že se jedná o kárné provinění, a to u fyzického napadení (otázka č. 7) a u odvo-

zu na záchytku (otázka č. 2). Dalo by se tedy říci, že až na výjimky ve výše uvedených situacích mají soudci poměrně jednotný názor.

Pak jsou zde otázky, kde sice převažuje většinový názor, ale je zde nezanedbatelná část soudců s názorem opačným. Tak je tomu u otázky s 0,5 promile alkoholu za volantem (otázka č. 3), u chůze přes přechod na červenou (otázka č. 5), u opakovaného parkování na zákaz zastavení (otázka č. 6), u pokácení stromu bez povolení (otázka č. 8), u přednášek za honorář (otázky č. 10 a 12) a u nevhodných fotek na facebookovém profilu (otázka č. 19). Menšinový názor v těchto otázkách se pohybuje mezi 18 % a 30 %, což není zanedbatelná část. Ve většině těchto případů jde o spáchání přestupku, což má jistě na odpovědi respondentů vliv, neboť se často objevoval názor, že postačí řešení v přestupkovém řízení.

Pak je tu třetí kategorie otázek, a to ty, na které soudci nenašli společnou odpověď, neboť není výraznější většina pro určitý názor. Jedná se o otázku, kdy se soudce baví na diskotéce (otázka č. 1), otázku s pivem a 0,15 promile alkoholu za volantem (otázka č. 4), hanlivé vyjádření do médií (otázka č. 14) a účast v reality show (otázka č. 18). V těchto otázkách tedy soudci nejsou jednotní, a každý posoudí danou situaci naprosto odlišně. Výrazné rozdíly jsou také v sankcích. U těchto otázek se objevily tak výrazné rozpory, že někteří soudci by jednání vůbec nepovažovali za kárné provinění, další naopak ano, ale upustili by od kárného opatření nebo by jen třeba uložili důtku a na druhé straně se najdou soudci, kteří by ve stejné situaci odvolali soudce z funkce. Jde tedy o ony hraniční situace, které by dle výsledků průzkumu měly znamenat pro soudce značnou nejistotu. Ovšem dalším zajímavým poznatkem je, že většina komentářů k odpovědím působí velmi sebevědomým dojmem. Soudci jako by si byli svou odpovědí velmi jistí a se samozřejmostí ji pokládali za jedinou správnou. Jako by předpokládali, že všichni ostatní soudci musí odpovědět stejně. Proto je zajímavé zjištění, že tyto odpovědi se pak diametrálně liší a myslím, že by to překvapilo i samotné soudce, kteří dotazníky vyplňovali.⁶³

Tedy ze všech daných situací soudci jednotně určili pouze tři kárné provinění, a to v případě s odvozem na záchytku (otázka č. 2), v případě s 0,5 promile al-

⁶⁰ Otázka č. 19.

⁶¹ Problematika sociálních sítí je v současnosti velmi aktuální. Jde o jev relativně stále nový, takže jsme se s ním v mnoha ohledech ještě nedokázali dostatečně vypořádat. Na druhou stranu se používání sociálních sítí velmi rychle rozšiřuje. V rámci profesní etiky tak vyvstává mnoho otázek, např. příspěvky na „zdi“, „lajkování“ jiných příspěvků, komunikace na sociálních sítích, „přítelství“ s účastníky řízení, advokáty, atd. V některých státech je však soudcům zakázáno nebo alespoň nedoporučeno vůbec mít profil na sociální síti (např. Kanada). K tomuto tématu srov. KŘIVKA, Zdeněk. Vliv sociálních médií na funkci soudce. Časopis pro právní vědu a praxi. 2014, roč. 22, č. 2, s. 166-173.

⁶² Otázka č. 20.

⁶³ Např. u stejné otázky odpověď jednoho soudce: „Naprosto nepřipustné chování!“ vs. odpověď jiného soudce: „Nejde o kárné provinění, je to v české společnosti běžné chování...“ U jiné otázky odpověď jednoho soudce: „Po požití alkoholu se prostě NESMÍ ŘÍDIT – je jedno, o jaké množství jde.“ vs. odpověď jiného soudce: „Do 0,24 promile je přítomnost alkoholu fyziologicky zdůvodnitelná i jinak než konzumací.“ nebo jiný soudce: „Věc by měla být projednána jako přestupek. I soudce je jen člověk.“ U další otázky poznámka: „zásadní porušení zákona“ vs. „mizivá společenská nebezpečnost“, atd.

koholu za volantem (otázka č. 3) a v případě fyzického napadení (otázka č. 7). U záchytky a napadení pak nejčastěji volili důtku, druhým nejčastějším kárným opatřením bylo snížení platu. U alkoholu za volantem bylo nejčastější sankcí snížení platu. Tedy když soudci určili, že se jedná o kárné provinění, volili převážně mírnější tresty. To také koresponduje s dosavadní rozhodovací činností kárných senátů, jak bylo rozebráno výše.

Co se týká sankcí obecně, soudci za kárná provinění nejčastěji ukládali důtku (celkem 97), následně snížení platu (67) a upuštění od potrestání (51). Odvolání z funkce navrhovali v 18 případech, odvolání z funkce předsedy senátu v 11 případech. Tedy opět převažují mírnější sankce.

V otázkách týkajících se alkoholu se soudci jednoznačně shodli pouze v otázce odvozu na záchytku (otázka č. 2). Ohledně 0,5 promile alkoholu (otázka č. 3) byla většina respondentů pro kárné provinění, ale 19 % bylo opačného názoru. V ostatních případech (otázky č. 1, 4) se spíše přiklínili ke kárnému provinění, ale výsledky vůbec nebyly jednoznačné.

Co se týká přestupků páchaných soudci (otázky č. 5, 6, 8), výsledky ukazují, že respondenti tato jednání nepovažují za kárná provinění. Nejčastěji odkazovali na správní řízení a malou společenskou nebezpečnost.

Otázky směřující na nezávislost a nestrannost týkající se přednášek různým subjektům (otázky č. 9, 10, 11, 12) ukázaly, že soudci většinou nepovažují tuto činnost za kárné provinění. Zajímavé je, že na výsledky nemělo vliv to, komu soudce přednáší (zda veřejnému či soukromému subjektu), ale to, jestli přednáší zdarma, či za honorář. U obou subjektů se poměr změnil ve prospěch kárného provinění v případě, kdy soudce za přednášku obdržel odměnu.

Z výsledků je patrné, že soudcům záleží na jejich právech a svobodách. Jednoznačně se vyjádřili ve prospěch své svobody vyznání (otázka č. 13) a práva shromažďovacího (otázka č. 15). Zajímavé je, že naopak ohledně svobody projevu, konkrétně hanlivého vyjádření, se soudci neshodli (otázka č. 14).

Ohledně vystupování soudce v televizní soutěži (otázky č. 16, 17, 18) se respondenti shodli, že bude hodně záležet na tom, jak konkrétně se soutěžící bude v televizi chovat. Ve vědomostní a pěvecké soutěži soudci nevidí problém, na rozdíl od kontroverzní reality show.

Tento článek je jen úvodem do problematiky a spíše námětem pro další detailnější práci. Je škoda, že dotazník nevyplnilo více soudců, aby výsledky lépe odpovídaly skutečnosti. V důsledku nízkého počtu respondentů jde jen o zajímavou sondu. Pro postavení soudce má nemalý význam také to, jak na funkci soudce pohlíží veřejnost jak laická, tak odborná, resp. jaké jsou na tuto funkci obecně kladené

požadavky.⁶⁴ Proto by bylo také velmi zajímavé stejný dotazník položit laické veřejnosti a porovnat, zda a popřípadě jak se pohled společnosti liší od pohledu samotných soudců, neboť jak jsem již uvedla, názor veřejnosti je v hodnocení kárných provinění zásadní.

Soudci jsou také jen lidé, kteří mají své slabosti, svá práva a svobody. I když si nemohou dovolit všechno jako lidé jiných profesí⁶⁵, jejich jednání by se mělo posuzovat s ohledem na konkrétní okolnosti a s určitou mírou pochopení a empatie. Zkoumat by se měl především vliv na pohled veřejnosti na funkci soudce. I přes výše zmíněné mediálně známé kauzy soudců, kteří určitým způsobem selhali, důvěra společnosti v soudce je vysoká, obzvláště v porovnání s mocí výkonnou a zákonodárnou.⁶⁶ Ve výzkumu prestiže povolání provedeném v červnu 2013 je soudce na 6. místě, pro srovnání poslanec se umístil na posledním 26. místě.⁶⁷

Svou roli určitě hraje již samotný výběr soudců. Do funkce soudce by se měl dostat člověk, který k tomu má předpoklady včetně určitých vyšších morálních hodnot.⁶⁸ Z komentářů je vidět, že soudci jsou ve svém chování a jednání dosti opatrní a i když určité chování nepovažují za kárné provinění, sami se mu raději vyvarují, když ho nepokládají za vhodné.

⁶⁴ MATES, Pavel; ŠEMÍK, Karel. Nad důstojností soudcovského stavu. *Jurisprudence*. 2014, roč. 23, č. 2, s. 42-45. ISSN 1802-3843. s. 45.

⁶⁵ Soudci jsou omezeni na některých svých základních právech, jedná se především o politická práva. Jak bylo nastíněno v otázkách v dotazníku, zajímavý je např. střet s právem na svobodu projevu, či s právem na soukromí. K tomu srov. např. rozsudek ESLP ze dne 19. 12. 2010 ve věci Özpınar proti Turecku, stížnost č. 20999/04, kde ESLP shledal porušení čl. 8 Úmluvy, tedy práva na respektování soukromého života, když soudkyně byla odvolána z funkce především z důvodu jejího chování „mimo talár“. Dále např. rozsudek ESLP ze dne 17. 2. 2005 ve věci K. A. a A. D. proti Belgii, stížnosti č. 42758/98 a 45558/99, kde ESLP neshledal porušení Úmluvy v případě, kdy byl zbaven funkce soudce, který prakticoval sadomasochistické praktiky.

⁶⁶ HAVEL, Tomáš. Odras práva v médiích aneb několik poznámek k tzv. mediálním kauzám. In: KYSELA, Jan; ONDŘEJKOVÁ, Jana. *Jak se píše o soudech a soudcích: soudní moc v mezioborové perspektivě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2012, 264 s. ISBN 9788087576403. s. 169.

⁶⁷ Tisková zpráva Centra pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR eu 130903 ze dne 3. 9. 2013. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7054/f3/eu130903.pdf.

⁶⁸ Způsobem výběru soudců se zabýval také např. Martin Kopa, viz KOPA, Martin. *Neslučitelnost výkonu funkce soudce s jinými funkcemi a činnostmi*. Praha: Linde, 2012, 136 s. ISBN 978-80-7201-873-4. s. 107.

Otázkou tedy je, zda je tento stav vyhovující, nebo zda by i tak bylo vhodné učinit určitá opatření. Problematika kárných řízení v České republice je kapitolou sama o sobě a v této oblasti by se určitě našel prostor pro zlepšení, to však není předmětem tohoto článku.⁶⁹ Dalším možným opatřením by byl určitý etický předpis. Jak jsem naznačila již v úvodu, Etické zásady chování soudce schválené Soudcovskou unií ČR jsou velmi obecné. Dle mého názoru by zavedení podrobnějšího etického kodexu po vzoru některých zahraničních úprav mohlo znamenat přínos.⁷⁰ Etický předpis má totiž tři základní funkce, a to *inspirovat* k dodržování pravidel, dále *vést* v případě, kdy si soudce není jistý tím, jaké chování by v danou situaci bylo vhodné, a nakonec *regulovat* a tím i vylučovat nežádoucí chování.⁷¹ ⁷² Inspirovat bychom se mohli některými zahraničními etickými soudcovskými kodexy⁷³, které obsahují podrobnější rozpracování základních zásad a přibližují tak soudcům tyto všeobecné zásady na konkrétní situace, ve kterých se může soudce při výkonu své funkce i v soukromém životě ocitnout.⁷⁴ V některých státech (např. v Kanadě) existují dokonce praktické příručky,

⁶⁹ K tomu viz např. BOBEK, Michal. Odpovědnost a disciplína soudce (v přerodu?). In: ČAPUTOVÁ, Zuzana (ed.). *Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť*. Pezinok: VIA IURIS, 2011, s. 21-32. ISBN 978-80-970686-0-8, nebo VYKLICKÝ, Jan. Institucionální rámec disciplinárního soudnictví. In: ČAPUTOVÁ, Zuzana (ed.). *Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť*. Pezinok: VIA IURIS, 2011, s. 41-44. ISBN 978-80-970686-0-8.

⁷⁰ Zavedení etického kodexu je nakloněn i současný ministr spravedlnosti Robert Pelikán, jak naznačil ve svém příspěvku na konferenci týkající se slučitelnosti funkce soudce s ostatními aktivitami konané dne 28. 4. 2015 v Praze, kterou uspořádala Soudcovská unie ČR ve spolupráci s Velvyslanectvím USA v ČR. Viz Slučitelnost funkce soudce s ostatními aktivitami. *Soudce*. 2015, roč. 17, č. 6, s. 10-25. ISSN 1211-5347. s. 11.

⁷¹ FRIEDEL, Tomáš; URBAN, Michal. Zpráva z mezinárodní odborné konference „Profesní etika právníků – Quo vadis?“, která se uskutečnila ve dnech 6. a 7. května 2011 na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. *Právník*. 2011, roč. 150, č. 9, s. 938-941. ISSN 0231-6625. s. 941.

⁷² Etický kodex může dále také pomoci veřejnosti, pomoci k porozumění soudnictví, i posílení pověsti a důvěry soudnictví. Viz WORATSCH, Günter. *Súdna etika a disciplinárna zodpovednosť*. In: ČAPUTOVÁ, Zuzana (ed.). *Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť*. Pezinok: VIA IURIS, 2011, s. 18-20. ISBN 978-80-970686-0-8. s. 19.

⁷³ Např. USA, Kanada.

⁷⁴ Východiská konferencie. In: ČAPUTOVÁ, Zuzana (ed.). *Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť*. Pezinok: VIA IURIS, 2011, s. 5. ISBN 978-80-970686-0-8.

ve kterých jsou nastíněny možné problematické situace a způsob, jak se s nimi vypořádat.⁷⁵ ⁷⁶ Velmi zajímavým konceptem je také poradní skupina, která víceméně anonymně radí soudcům s jejich konkrétním etickým problémem, stanoviska této komise jsou potom zveřejňována a mohou tak pomoci dalším soudcům, kteří čelí podobným problémům. Takto to funguje např. v již zmíněné Kanadě, dále v Maďarsku či Rakousku.⁷⁷ Inspiraci ohledně opatření v oblasti soudcovské etiky a kárné odpovědnosti můžeme také nalézt ve stanoviskách a zprávách Poradního výboru evropských soudců v rámci Rady Evropy.⁷⁸ Nicméně všechno souvisí se vším a bez širší odborné debaty nejsou žádná z těchto možných opatření úspěšně realizovatelná.

Největší problém tedy vidím v již několikrát zmínované nedostatečné diskusi o etických problémech. Jak uvedla Eliška Wagnerová, soudci jsou často souzeni kárnými senáty nikoli za to, že se nedostatečně zachovali v situaci, která byla v odborné veřejnosti předtím podrobena rozsáhlé diskusi, a každý soudce měl možnost si na danou záležitost vytvořit svůj vlastní názor. Zpravidla je otázka o přípustnosti daného chování položena právě až ve chvíli, kdy je na někoho podána kárná žaloba, a hranice přípustnosti si tedy nehledá každý nejprve v dialogu se svým svědomím a uvnitř sebe sama, ale je stanovována zvenčí a pod hroznou kárného provinění. Etika a potřeba etického chování pak nevyrostá zdola, z potřeby právníků se určitým způsobem chovat, z pozitivní motivace sám sebe omezit i jiným než zákonným pravidlem, ale daleko spíše je mocensky vynucovaná, zakazující či příkazující.⁷⁹ Je třeba podotknout, že situace se rok

⁷⁵ KENT, Adele. Etika a správanie sa sudcov v Kanade. In: ČAPUTOVÁ, Zuzana (ed.). *Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť*. Pezinok: VIA IURIS, 2011, s. 6-9. ISBN 978-80-970686-0-8. s. 6.

⁷⁶ K situaci ve Velké Británii viz TURENNE, Sophie. *Judicial Misconduct and Disciplinary Procedures – A Brave New World* (April 1, 2011). *European Business Law Review. LAW AND CIVIL JUSTICE SPECIAL ISSUES IN MEMORY OF KURT LIPSTEIN, M. Andenas, N. Andrews and M. Tamaruya, eds.*, University of Cambridge Faculty of Law, Research Paper No. 24/2011. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=1837524>.

⁷⁷ KRIX, Barbara. *Súdna etika, globálny pohľad, diskusia v Nemecku*. In: ČAPUTOVÁ, Zuzana (ed.). *Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť*. Pezinok: VIA IURIS, 2011, s. 10-12. ISBN 978-80-970686-0-8. s. 12.

⁷⁸ Consultative Council of European Judges (CCJE). *Především stanovisko č. 3 ze třetího zasedání v roce 2002*, dostupné z: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1047619&Site=&BackColorInternet=B9BDEE&BackColorIntranet=FFCD4F&BackColorLogged=FFC679>.

⁷⁹ FRIEDEL, Tomáš; URBAN, Michal. Zpráva z mezinárodní odborné konference „Profesní etika práv-

od roku zlepšuje, objevují se nové články, semináře na právnických fakultách a zajímavé konference, ovšem stále je zde velký prostor pro další rozvoj.

Především by obecně měl být etickým otázkám věnován větší prostor především v právnickém vzdělávání, a to nejen ve vysokoškolském vzdělání na právnických fakultách, ale také při celoživotním vzdělávání soudců. Mělo by se konat více konferencí a psát více odborných článků na toto téma. Je nezbytné, aby se do odborné debaty o soudcovské profesní etice zapojili i sami soudci. Mnohé jiné státy jsou v těchto věcech daleko před námi.

Schopnost eticky jednat se odvíjí od schopnosti jednatelů klást si správné otázky a současně se snažit hledat na ně odpovědi.⁸⁰ Cílem tohoto příspěvku bylo přinejmenším přimět k zamyšlení nad některými problematickými otázkami a třeba si čtenář také položí otázku: „Co bych dělal v takové situaci já?“

Summary

Judicial ethics is a very current topic. Even though recently it is devoted more space to the ethical questions of law than before, yet it is still insufficient. Affairs with judges occur quite frequently, and it is in the first place a task for professional public to deal with these problems. This article should therefore be a further small contribution to the discussion on judicial professional ethics. There are far greater demands on judges, even on their behaviour in private life, than on anyone else. Czech judges do not have a code of ethics, the legislation is very general and case law relating to the conduct in privacy as a disciplinary offense is very poor and old. The aim of this article was to find out how judges perceive certain specific situations, if they are able to consistently determine what is and is not a disciplinary offence. That means if the present situation is satisfactory, or whether we would need a code of ethics or other measures to help judges.

Otázka	Odpověď			Navrhované kárné opatření				
	NE, nejde o kárné provinění	ANO, jde o kárné provinění	Neví	Důtka	Snížení platu	Odvolání z funkce předsedy senátu	Odvolání z funkce	Upuštění od potrestání
Otázka č. 1 („diskotéka“)	17 (45%)	21 (55%)	0	14	1	1	0	5
Otázka č. 2 („záchytky“)	6 (16%)	32 (84%)	0	13	10	2	1	6
Otázka č. 3 („0,5 promile“)	7 (19%)	30 (81%)	0	9	16	1	2	2
Otázka č. 4 („0,15 promile“)	16 (43%)	21 (57%)	0	6	7	1	3	4
Otázka č. 5 („přechod na červenou“)	30 (81%)	7 (19%)	0	2	1	1	0	3
Otázka č. 6 („parkování“)	26 (70%)	11 (30%)	0	5	3	1	0	2
Otázka č. 7 („napadení“)	2 (5%)	33 (87%)	3 (8%)	16	8	0	4	5
Otázka č. 8 („strom“)	31 (82%)	7 (18%)	0	4	0	0	0	3
Otázka č. 9 („ČSSZ bezplatně“)	37 (97%)	1 (3%)	0	0	0	0	0	1
Otázka č. 10 („ČSSZ za peníze“)	31 (82%)	7 (18%)	0	3	2	0	0	2
Otázka č. 11 („AK bezplatně“)	34 (89%)	4 (11%)	0	2	1	0	0	1
Otázka č. 12 („AK za peníze“)	28 (74%)	10 (26%)	0	4	5	0	0	1
Otázka č. 13 („Svědci Jehovovi“)	36 (95%)	2 (5%)	0	1	0	1	0	0
Otázka č. 14 („komunistický fyzik“)	19 (50%)	15 (39%)	4 (11%)	7	2	1	0	5
Otázka č. 15 („demonstrace“)	35 (92%)	3 (8%)	0	1	0	0	0	2
Otázka č. 16 („vědomostní soutěž“)	37 (97%)	1 (3%)	0	0	0	0	0	1
Otázka č. 17 („Superstar“)	32 (84%)	4 (11%)	2 (5%)	0	1	0	0	3
Otázka č. 18 („reality show“)	13 (34%)	23 (61%)	2 (5%)	4	8	2	8	1
Otázka č. 19 („facebook“)	26 (68%)	9 (24%)	3 (8%)	4	2	0	0	3
Otázka č. 20 („nudistická pláž“)	35 (92%)	3 (8%)	0	2	0	0	0	1

níků – Quo vadis?“, která se uskutečnila ve dnech 6. a 7. května 2011 na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. *Právník*. 2011, roč. 150, č. 9, s. 938-941. ISSN 0231-6625. s. 940.

⁸⁰ Tamtéž.